

4. Syndafallet

Berättelsen om hur Adam och Eva åt av kunskapens träd på gott och ont är berättelsen hur de första människorna vände Gud ryggen för att gå sin egen väg. Var detta en historisk händelse eller handlar syndafallet om varje enskild människa som gång på gång har gjort samma val?

Jag tänker att det handlar om både och. Vi hade allt gjort samma val i Adam och Evas ställe men samtidigt måste ju någon gång varit den första. Även om vi inte tänker oss ett bokstavligt träd och en talande orm och utan läser texten symboliskt utesluter inte det att det handlar om verkliga händelser i historien. Vad fallet handlar om är viljan att bli lik Gud och författaren kan mycket väl ha valt arketyperiska bilder och symboler för att uttrycka detta.

Man måste inte heller se det som en momentan händelse utan snarare som en växande kunskap på gott och ont. Fallet kanske därmed snarare handlar om en förändring i människans *medvetande* än en förändring i beteende.

Som jag tidigare har skrivit tänker jag mig övergången från H. sapiens till H. sapiens *sapiens* hos ett första människor för drygt 70 000 år sedan. De fick ett högre medvetande, kunde reflektera över sig själv och sina handlingar som tidigare människor inte kunde. Men med detta medvetande följer också större ansvar.

En lejonhane "syndar" inte när den biter ihjäl andra hannars avkomma. Det är ett beteende som evolutionen har frambringat. Men om lejonet plötsligt skulle uppgraderas till högre intelligens och förmåga att reflektera över sitt agerande blir samma beteende plötsligt synd, eftersom den nu förstår vad den gör. Jag tänker att det är på samma sätt med de första människorna, med en högre grad av medvetenhet och förståelse kunde de inte längre skylla på sin okunskap.

Men det nya är också medvetenhet om Gud. De förstod att det finns en Skapare, en upphovsman till framförallt dem själv. De hade redan upptäckt att de stod över djuren, nu ville de ta ett steg till och bli som Gud. Men utan medvetenhet om att Gud finns kan man knappast vända honom ryggen, för hur ska man kunna vända sig bort från någon som man inte vet finns?

Syndafallet och människan

Men vad hände vid fallet, oavsett om det var en ögonblicklig händelse eller en gradvis process? (I min förra essä argumenterar jag för att jag inte tror att döden kom in i och med fallet.)

Det omedelbara som hände var att deras ögon öppnades och de såg att de var nakna¹. Nakenheten kan tolkas på flera sätt. I förhållande till djuren är människan naken, djuren har päls, människan är en naken apa. Dessutom exponerar sig djuren inte heller som vi gör med vår uppräta gång. Vi kan inte skydda vår nakenhet eller de ömtåliga delarna av vår kropp när vi står upp.

Jordan B. Peterson har tolkat det så att när deras ögon öppnades och de upptäckte att de var nakna så handlar det om att de insåg hur sårbara de var. De såg hur ömtåliga och bräckliga varelser de var jämfört med djuren, utsatta och hjälplösa inför aggressivt våld.

Detta kopplar han också till kunskapen om gott och ont. Om man vet hur lätt man själv kan såras, då vet man också hur man kan såra andra. När deras ögon öppnades för deras egen sårbarhet öppnades de oundvikligen också för andras sårbarhet. Och då blir det i sanning kunskap på gott och ont. På gott eftersom det skapade empati, känner man sin egen svaghet öppnar det också upp för omsorg om andra. Men det öppnar ju också upp för kännedomen att man skada andra och då blir kunskapen på

¹ 1 Mos 3:7

ont. Tolkat på det viset innebär syndafallet en växande insikt om att vi skiljer sig från djuren och har möjlighet att välja mellan gott och ont.

Men nakenheten kan också vara *själslig*. Det vill säga att de tidigare var nakna i betydelsen att de var transparanta i förhållande till sin omgivning. De bar ingen mask eftersom de inte hade något att dölja. Men det de gjorde när de skylde sig var att de slutade leva i omedelbar tillit till andra och dolde sina tankar och känslor.

Även detta kan relateras till djuren, djur kan inte dölja sina inre känslor eller drivkrafter. En hund kan inte låtsas vara glad genom att vifta på svansen, djur är transparanta. Hade människan bara haft kroppsspråket att tillgå hade det varit mycket svårare att ljuga, då hade vi varit genomskinliga för vår omgivning. Men med det talade språket så fick hon möjlighet säga en sak samtidigt som hon egentligen menar något annat. Det är bara människa som kan ljuga eftersom endast hon har ett språk.

Det tredje sättet att se på nakenheten är *andlig*. Människan kunde tidigare leva i Guds omedelbara närhet utan att dölja sig. Efteråt försökte de gömma sig, Gud blev nu något skrämmande och som de försökte fly ifrån.

De tre olika sätten att tolka vad nakenheten handlar om berör människans förhållande till djur och natur, till andra människor och till Gud själv. Så något hände människan vid ett tillfälle tidigt i hennes historia och ingenting var som förut efter det. Innan fallet var människan naiv och godtrogen som levde transparent utan att skyla vare sig sitt yttre eller inre. Efteråt levde hon med en mask, och med kunskap om hur sårbar hon och alla andra var. Och med språket fick hon möjlighet att ljuga, också det en kunskap på gott och ont.

Syndafallet och skapelsen

Men hände det något med skapelsen i och med syndafallet? Kom jorden i olag i och med människans olydnad? En vanlig uppfattning är ju att människan drog med sig resten av skapelsen i samband med fallet och en av de viktigaste texterna som åberopas för detta är Rom 8:20-22: *"Allt skapat har lagts under tomhetens välde, inte av egen vilja utan på grund av honom som vållade det, men med hopp om att också skapelsen skall befrias ur sitt slaveri under förgängelsen och nå den frihet som Guds barn får när de förhärligas. Vi vet att hela skapelsen ännu ropar som i födslovåndor."*

Richard Bauckham går emot tolkningen att Paulus skulle syfta på fallet och att jorden blev förbannad för människans olydnads skull². Det är inte Första Moseboken som är Paulus inspiration utan profeterna. Han tar upp temat från till exempel Jeremia som i en syn ser hur jorden återvänder till att bli öde och tom som den var före skapelsen³. Paulus talar inte om någon drastisk förändring i skapelsen orsakad av Adam och Eva fall. Enligt Bauckham syftar Paulus på en ekologisk förödelse på grund av människans synd av det slag som även Joel profeterar om⁴.

Där är det visserligen människans synd som är orsaken till skapelsens förödelse, men inte så att ett syndafall skulle ha rubbat de ekologiska ordningarna. Hos Joel så föröder människan naturen genom ett ohållbart jordbruk som leder till att öknarna breder ut sig.

² Bauckham, Richard. 2010. Bible and Ecology – Rediscovering the Community of Creation (Darton, Longham and Todd) s 95-101

³ Jer 4:23-28

⁴ Joel 1:10

Man måste också fråga sig på vilket sätt man menar att skapelsen i så fall skulle ha kommit i olag. När det gäller vulkanutbrott, jordbävningar och tsunamis så är detta en del av naturen såsom Gud har skapat den. Vulkaner göder vår planet när de för med sig viktiga mineraler och näringsämnen från jordens inre, utan dessa ämnen hade inget liv på jorden existerat.

Både vulkaner och jordbävningar är dessutom en konsekvens av att jordskorpan är uppdelad i tektoniska plattor som ett gigantiskt pussel. Dessa plattor rör sig med ungefär samma hastighet som våra naglar växer och krockar långsamt in i varandra, samtidigt som de dras isär på andra ställen. Hade inte jordskorpan varit så beskaffad hade hela jordytan varit platt och slät utan bergskedjor och höjder och dalar. Hela jorden hade då varit täckt av vatten och landlevande liv inte funnits. Jordbävningar och vulkanutbrott är alltså en ofrånkomlig del av Guds skapelseordning och inte en konsekvens av fallet.

Syndafallet och arvsynd

Frågan här gäller i vilken mening de första människornas synd har haft betydelse för resten av mänskligheten. Har deras synd i någon mening gått i arv till oss andra?

Själva ordet arvsynd leder egentligen tanken fel. På engelsk säger man *original sin*, vilket i svensk översättning blir ursprungsynd. Språkmässigt överensstämmer en sådan benämning bättre med Augustinus uttryck på latin *peccatum originale*. Ordet arvsynd, skulle logiskt skulle betyda "en synd som ärvs" vilket Augustinus aldrig menade.

För begreppen syndafall och arvsynd finns egentligen inte i bibeln. Läran om arvsynd är något som växer fram och formas under fornkyrkan och framförallt då av Augustinus. För Augustinus är ursprungssynden inte bara en enskild historisk händelse utan också ett tillstånd som mänskligheten sedan dess fastnat i. Han tänker sig att Adam och Eva från början hade en total frihet och möjlighet att helt avstå från synd, men efter fallet gick denna frihet förlorad. Med Augustinus latinska uttryck, för människan *före* fallet gällde: *posse non peccare* (möjlighet att inte synda), men för människan *efter* fallet gäller: *non posse non peccare* (ingen möjlighet att inte synda). Men det som ärvs är alltså inte synden i sig utan denna oförmåga att helt undvika det onda.

Det jag tänker är att egentligen rådde *non posse non peccare* från allra första början. Adam och Eva hade lika lite möjlighet som vi att helt undvika synden. Den stora förändringen skedde vi den högre graden av medvetenhet, varav fallet kom som en oundviklig följd av detta.